

Символічне поле у романі Перл Бак «Жіночий павільйон»

О. Б. Івасюта

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
Corresponding author. E-mail: ivasyuta_olena@yahoo.com

Paper received 28.10.16; Accepted for publication 10.11.16.

Анотація. У статті проаналізовано функціонування символіки у романі Перл Бак «Жіночий павільйон». На лінгвокогнітивному рівні символи розглянуто через призму моделювання символічного поля. Поле символів утворено за семантично-асоціативним принципом. Ядро сформовано на основі антонімічних концептів OUTER↔INNER, які актуалізуються розгалуженою сіткою опозиційних символів. Символи роману розподілено на етнокультурні та авторські, через них реалізуються китайські культурні прихованих смисли.

Ключові слова: символ, культурний символ, польове моделювання, символічне поле, китайський, концепт.

Символи є безпосередньою маніфестацією національних особливостей та імпліцитним способом реалізації творчого потенціалу і задуму автора. Як знакова та понятійна одиниця символ функціонує в концептуальному, культурологічному, семантичному полі художнього тексту. В сучасних лінгвістичних дослідженнях, звернених до проблеми створення цілісної концепції співвідношення мови і мислення, концептуальний аналіз посідає чільне місце серед способів вираження в мові позамовної дійсності, знань про світ, законів організації національно маркованої мовної картини світу (Н. Д. Аругонова, А. Д. Белова, А. Вежбицька, С. Г. Воркачов, С. А. Жаботинська, Н. Г. Єсіпенко, В. І. Карасик, В. В. Красних, Дж. Лакофф, О. С. Кубрякова, В. А. Маслова, З. Д. Попова, О. О. Селіванова, А. М. Приходько, Ю. С. Степанов, Й. А. Стернін, В. М. Телія, Ч. Філлмор та багато інших).

Той факт, що концепти і символи в плані когніції та своїх певних характеристик (згорнутість, польова структура, одиниця пізнання) мають багато спільних рис націлює нас використовувати методи концептуального аналізу до символів. Способи розкриття символів та репрезентації їх змісту складатимуть основу концептуального аналізу стосовно китайської символіки. Символ перебуває у тісному взаємозв'язку з концептом та словом. Символ є ментальною одиницею пізнання, що єднає його з концептом, він є також лексичною одиницею, яка реалізує концепт, і це єднає його зі словом. Символ може збігатися з іменем концепту або реалізовуватися через інші символічні одиниці. Символ, як і концепт, є ключовим та особливо показовим для окремо взятої культури. Символ і концепт єднають наступні властивості – згорнутість, польова структура, одиниця пізнання. Для символу і слова характерні – полісемія, інтертекстуальність, одиниця відображення. Символ – це унікальний семіотичний знак, в якому органічно об'єднані ознаки мовної одиниці та концепту.

За В. А. Кухаренко, сформульована ідея твору і є його концептом. Наявність концепту є основною категорією художнього тексту, а процес інтерпретації є аналізом засобів вираження концепту [1, с. 80]. О. М. Кагановська вважає, що повної адекватності між ідеєю та концептом твору не існує, оскільки концепт ґрунтується на співвідношенні двох динамічних структур: когнітивної та комунікативної [3].

Концептуальна організація тексту, в межах якої функціонують символи, передбачає аналіз текстових концептів. Під текстовим концептом розуміємо

двоїсту сутність, в якій об'єднуються мовленнєвий і ментальний плани. Мовленнєвий план є вербальним виявом концепту, тобто концепт постає як реальність, віддзеркалена через мову у свідомості. У ментальному плані текстовий концепт розглядається як образ, у якому відбиті культурно-зумовлені уявлення мовців про навколишній світ [2].

В. В. Красних пояснює концепт як глибинний смисл і початково згорнуту смислову структуру тексту, яка втілює мотив та інтенції автора. За В. В. Красних, концепт є не лише відправним моментом при породженні тексту, але й кінцевою метою при його сприйнятті [4, с. 202].

За Л. Ставицькою, художній твір – це динамічна реальність, у якій «слово є не зовнішнім додатком до готової ідеї, а засобом створювати цю ідею» [7, с. 100]. Організуючим ядром концепту в творі науковець вбачає слово з узагальнено-символічним значенням. Оскільки, за О. Ф. Лосевим, символ є згорнутим смисловим змістом, здатним до подальшого розгортання, то, на нашу думку, він має потенціал організації навколо себе втілених в образ інтенцій автора. Тобто текстові концепти настільки узалежені від символів твору, що образ-символ може називати (бути назвою) концепт та формувати ядро текстового концепту, тому концепт можна аналізувати методом дослідження символічних його складників.

У лінгвокогнітивному підході продуктивним для вивчення етнокультурних китайських символів виявився метод польового моделювання. Тож мета даного дослідження полягає у формуванні поля символів роману «Pavilion of Women» та комплексному аналізі символічної структури твору.

Поле символів утворюється за семантично-асоціативним принципом, воно є неоднорідним, ядро поля містить прямі номінації самого символу, тоді як периферію поля формують номінації окремих ознак. Для моделювання поля символів здійснювалася їхня когнітивна інтерпретація, виявлялися системні, оказіональні та індивідуально-авторські засоби, які входять до поля символу.

Поле етнокультурного китайського символу складається з ядра, яке формують ключові репрезентанти, базового прошарку семантичної структури символу та периферії, сформованої з репрезентантів, у семантиці яких слабе значення базового прошарку, воно може бути відсутнім, натомість з'являються нові, подекуди несподівані асоціативні значення. Чіткої межі між центром та периферією поля немає, як немає і різкого

переходу в семантиці символів. Периферійні елементи можуть накладатися на інші поля та виступати ядром іншого поля.

У ядрі текстового концепту FREE у романі «Pavilion of Women» виявлено антонімічну пару концептів OUTER–INNER. Головна героїня, відчуваючи у собі всеохопне бажання до звільнення від традиційних китайських обов'язків та обмежень, покладених на жінку, поступово усвідомлює значення внутрішньої свободи, а не будь-яких зовнішніх ознак багатства та благополуччя.

Концепт FREE актуалізується культурно-стереотипними та авторськими символами, які відображають світоглядні зміни в Китаї ХХ ст [13]. Певні символи **water**, **voice**, **picture** наповнені авторськими

смыслами і покликані показати спорідненість проблем в Америці та Китаї. У романі письменниця представляє західному читачеві китайські традиції, текст насичений глибокими філософськими проблемами такими як особиста свобода, екзистенція, любов, релігія, майнові питання, гендерні проблеми та людські взаємовідносини. Першочергове значення внутрішнього світу, змальоване через життєву історію мадам Ву, виявляється важливим для людей різних національностей. Символіка, яка актуалізує концепт FREE та антонімічну пару OUTER–INNER, є, з одного боку, етнокультурною, з іншого – модифікованою. Символи **voice** та **footbinding** ілюструють зміну акцентів у героїні від зовнішнього до внутрішнього світу.

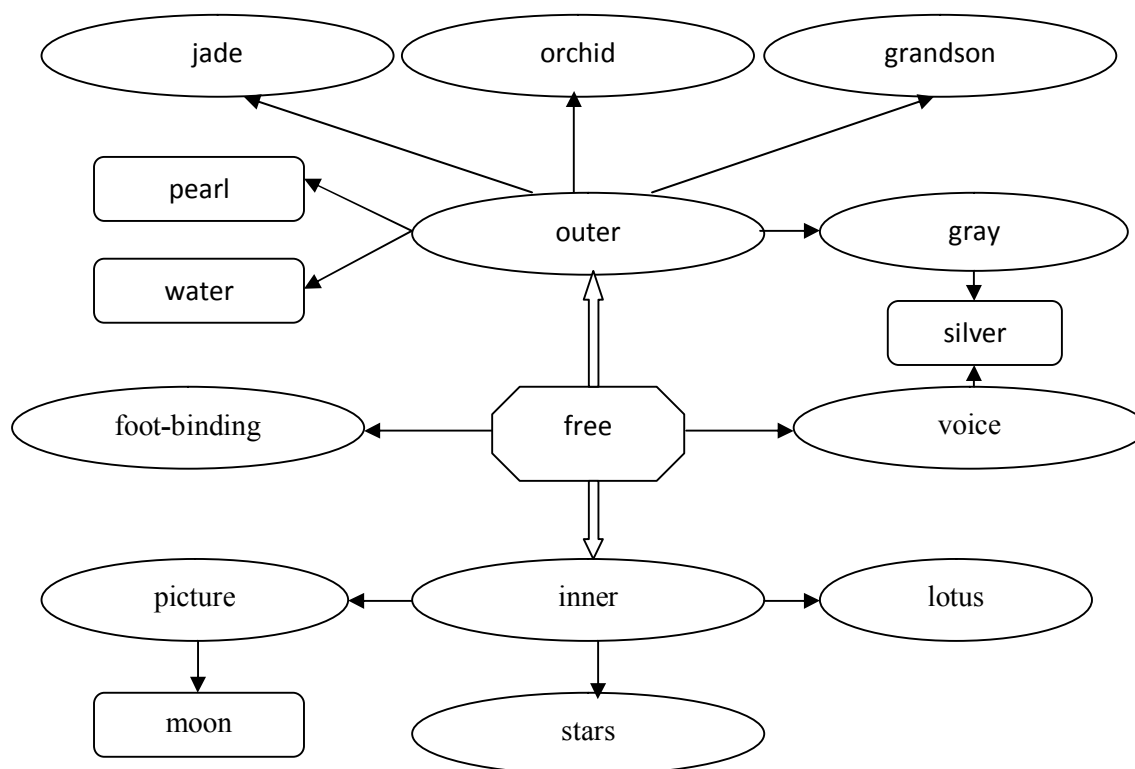

Рисунок 1. Поле символів концепту FREE у романі «Pavilion of Women» Символи концепту OUTER

OUTER, як частина антонімії у концепті FREE, розкритий символами **jade**, **orchid**, **grandson**, **gray**, **silver**, **earl** та **water**. Символ **jade** (нефрит) уособлює в китайській лінгвокультурі чистоту, красу молодої жінки [12, с. 153]. Водночас, через свою високу твердість нефрит символізує вічність, довголіття, силу та досконалість. Подаровані чоловіком в день одруження нефритові сережки героїня одягає в день свого сорокаліття і символ **jade** підкреслює її досконалу, нев'янучу красу: «‘My **jade** earrings,’ Madame Wu said in her clear pretty voice. It was a voice so feminine that it concealed everything. At this moment twenty four years later Ying now said, ‘**Jade** is as beautiful as ever against your skin’» [9, с. 3].

Вербалізатором OUTER, а саме жіночої вроди, є також культурний символ **pearl**, який уособлює чистоту та красу [8; 12]. Перли, на думку китайців, є втіленням місяця, який асоціюється з жіночим началом. Коштовні перли, подаровані на день народження,

мадам Ву дає своїй невістці, яка повідомила про свою вагітність саме в цей день: «Her eyes fell on the little box of **pearls**. ‘I have the gift,’ she exclaimed. ‘Her own mother gave me these **pearl** earrings!’» [9, с. 15]; «She put out both her hands to receive the gift. ‘My mother’s **pearls!**’ she breathed. ‘I have always craved these **pearls!**’, ‘Now you have earned them,’ Madame Wu said. ‘See how rosy the **pearls** have become. They were **silver gray**.’ It was true. The **pearls** looked rose pink against Meng’s soft flesh» [9, с. 20].

У цьому контексті простежуємо перетин символів **pearl** та **gray**, **silver**. **Gray** є символом авторським, будучи радше відтінком, а не повноцінним кольором, він характеризує мадам Ву до її внутрішніх змін. Саме сірі орхідеї є улюбленими квітами протагоніста твору, в цьому смислотворчому образі **gray** поєднаний з яскравим культурним символом **orchid**: «She had the finest **orchid** garden in the city. Now the delicate **silver-gray blossoms** of the first **orchids** were beginning to

bloom. She went into this garden and plucked two of the scentless **gray flowers** and took them back with her» [9, с. 4]. Орхідеї в Китаї символізують вишуканість, красу, любов та численних нащадків. Конфуцій захоплювався досконалістю орхідей, то ж ця квітка є символом також вищої, ідеальної людини [12, с. 129]. Усі ці якості притаманні протагоністу та її ролі в сімействі. Любов до орхідей символізує витончений розум мадам Ву, її вищість над зовнішнім проявом чуттєвої жіночої краси, яку символізують півонії: «Thus before Madame Wu had decided to do away with the overgrown **peony** bushes in the eastern garden, she had allowed the **peonies** to die one winter» [9, с. 4]. Улюблена квітка є без запаху, «scentless **gray orchid**», а запашині квіти мадам Ву не до вподоби: «Madame Wu didn't care for **lotus**. The flowers were too coarse and the scent too heavy» [9, с. 7].

Героїня під час переїзду забирає орхідеї, при цьому відбувається символічна дія – зовнішні листки обрізують: «She walked into the court where all day a gardener had been busy transplanting the **orchids**. He had pinched off flower and bud and had cut off the outer leaves. They would live» [9, с. 88]. Цей контекст передає зміну в житті мадам Ву: вона переїжджає з покоїв чоловіка у свої власні, не лише фізично, а й ментально; частина її минулого життя «відрізана», проте для неї це новий початок. Проте згодом стає очевидним, що саме поведінка мадам Ву є причиною безладдя у сімействі, що й символізує загибель орхідей: «'But while you have been wandering around the earth the household has been at sevens and eights with disorder.' In the court the **orchids** were drying with frost and the leaves were sinking into the loam of the earth» [9, с. 175]. Образ сірої квітки без запаху відповідає раціональному, майже позбавленому почуттів, характеру мадам Ву, яка є нейтральною до всіх: «There is no one in the world whom I dislike» [9, с. 44]; вона нікого не ненавидить, але й не любить: «She didn't love him (*her husband*), had never loved him, and so how now could she hate him?» [9, с. 140].

Актуалізатором раціонального OUTER є **grandson**, китайський культурний символ, який набуває у романі авторських значень. Адже для мадам Ву внук не стільки жива дитина, скільки символ: «She looked down at the **little boy** And yet, she thought musingly, it was not he himself, not this simple creature, who so held their hopes in him. Were he to die, another would take his place. No, he was a **symbol of continuing life**. It was the symbol which held all their dreams» [9, с. 19]. Самотня та сумна мадам Ву не прив'язана до своїх нащадків, що втілено у символі **gray**. **Gray** близький у контексті всього твору до благородного **silver**, що додає сірому ознак благородності та певної прохолоди. Коли він означає голос героїні, то акцентує її стриманість та рівне, позбавлене емоцій ставлення до людей, що її оточують: «When she was angry she never raised her voice. Instead she poured into it molten **silver**» [9, с. 139]; «She called to him in that clear pure voice of hers which was as **hard as silver**» [9, с. 160]; «'Meichen,' Madame Wu said in her most **silvery** voice, 'recall yourself'» [9, с. 166]. З іншого боку, **gray** розглядається як символ терезів правосуддя [11], оскільки натякає на виважений, збалансований підхід прота-

гоніста до управління численними домашніми справами та її намагання справедливого рівного ставлення до навколишніх: «She was careful, therefore, to be almost exactly the median of what she always was. That is, she was neither cold nor ardent» [9, с. 29]. Та все ж в основі символу **gray** у творі – почуття самотності, байдужості, старіння, які притаманні головній героїні.

Символи концепту INNER. INNER вербалізується у романі символами **lotus**, **picture**, **stars** та **moon**. Символ **lotus** є важливим в китайській культурні. Протиставлення зовнішнього **orchid** та внутрішнього **lotus** уособлюється протилежністю мадам Ву та її подруги, надзвичайно емоційної мадам Канг. Незважаючи на те, що протагоніст не любить лотоса, можемо прослідкувати у ній деякі характеристика цього символу: «Her little breasts looked like **lotus** buds under the water» [9, с. 28]. Хоча «маленькі груди» символізують певну нестачу материнських почуттів [10, с. 74], пуп'янки лотоса сховані під водою – ото ж несуть у собі значний потенціал – у майбутньому чеснота материнства розквітне, коли мадам Ву всиновить групу бідних дітей. **Lotus** – символ води та родючості, прагнень до досконалості [8, с. 152]. У цьому контексті символ підкреслює зміну, яка відбулася в характері протагоніста, на початку роману – це показна гордість за своїх синів, раціональний підхід до дітей, яким бракує материнської любові: «She didn't easily endure the touch of another human being, even her own children's» [9, с. 17].

Улюбленим предметом протагоніста є чорно-біла картина, що зображає самотню людину, яка піднімається на високу гору. Гора у східній та західній культурній традиціях символізує зв'язок між землею та небом [12]. Авторський символ **picture** є відображенням внутрішніх прагнень героїні до духовного розвитку, до звільнення від зовнішніх (сімейних) зобов'язань: «It was a simple **picture** but painted by an artist. He had used space instead of much paint, and with only a few strokes of his brush he had suggested a cliff and a crest upon a mountain, and a small bent figure struggling upward» [9, с. 28]. Водночас **picture** символізує не цілком усвідомлену внутрішню самотність протагоніста: «She didn't know she was lonely, and had anyone told her that she was, she would have denied it. But she was too lonely for anyone to reach her soul. Her soul had outstripped her life» [9, с. 110]. Символ розкриває концепт INNER, увиразнюючи найглибші характеристики героїні, зокрема її самотність і прагнення відірватися від реальності та усамітнитися, занурившись у свій внутрішній світ: «'Lonely!' Old lady muttered. 'Lonely in the midst of all those mountains!' 'I suppose the person wouldn't be there if he minded loneliness,' Madame Wu said» [9, с. 41].

Picture пов'язаний із наскрізним китайським культурним символом **moon**, **moonlight**, що є носієм основної асоціації з жіночим началом. Це символ високочастотний, хоча відіграє в основному ілюстративну роль у тексті: «'Shall I not draw the curtains?' Ying asked. 'The **moonlight** is too bright.' 'No,' Madame Wu said, 'let me see the **moonlight**.' The **moonlight** shone upon the wall opposite her bed. It was bright indeed, so bright that she could see the outlines of the picture on the scroll which hung there» [9, с. 28].

Численні метафори та порівняння, які залучають символіку **moon**, надають тексту культурно-специфічного звучання: «When she waked before her eyes she saw the path like **moonlight** upon a dark see, the path she chose to walk» [9, с. 51]; «Upon this comfort her mind drifted toward sleep, like an empty boat upon a moonlit see» [9, с. 294].

Stars виступає в романі як символ авторський, опертий на розуміння, що в західній та східній традиціях зірка – це світло в пітьмі, символ духу. У більшості випадків зірки натякають на значну кількість, тому цей символ інтерпретують як боротьбу духу із силами пітьми [11, с. 309]. У романі **stars** символізує звільнення протагоніста від буденної реальності – це символ духовного розвитку героїні: «Madame Wu leaned back in her chair, gazing at the **stars**. She was free from these walls. She had surmounted them ‘From the **stars**,’ she thought, ‘doubtless all things are seen’» [9, с. 156].

Отже, символи відіграють важливу роль у втіленні художньої ідеї роману. У творі символіка має не лише образну функцію, створюючи колорит роману, але є

насамперед носієм прихованих смислів. Багаторівневість символів має певну смислову невизначеність, що розширює межі інтерпретації. Взаємодія символів, вербалізованих і прихованих, відіграє значну роль у смислобудові роману. У романі «*pavilion of women*» саме символи є прихованими смислами тексту.

Дана методика вивчення символів проявляється у застосуванні лінгвокогнітивного методу польового моделювання. Поле символу складається з ядра, яке формують ключові репрезентанти базового прошарку семантичної структури символу, та периферії, сформованої з репрезентантів, у семантиці яких слабне значення базового елемента. Поле символів утворюється за семантично-асоціативним принципом, воно є неоднорідним, ядро поля містить прямі номінації самого символу, тоді як периферію формують номінації окремих ознак, які семантично можуть бути не пов’язаними з ядром. Для моделювання поля символів було здійснено їхню когнітивну та контекстуальну інтерпретацію. Поле символів є відносно самостійним, системно організованим і залежить від комбінаторики символів та контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко – Вінниця : «Нова книга», 2004. – 261 с.
2. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : монографія / О. М. Кагановська. – К. : Видавн. центр КНЛУ. – 2002. – 292 с.
3. Кагановська О. М. Когнітивний аспект проблеми “градації” текстових концептів (на матеріалі сучасної французької прози) / О. М. Кагановська // Вісник ЗНУ. Філологічні науки : зб. наук. статей. – Запоріжжя, 2000. – Вип. 1. 2000. – С.55–63.
4. Красных В. В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность / В. В. Красных. – М. : Диалог-МГУ, 1998. – 352 с.
5. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф / А. Ф. Лосев // Труды по языкознанию. – М. : Изд. Моск. ун-та, 1982. – 480 с.
6. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство / А. Ф. Лосев. – М., 1995. – 319 с.
7. Ставицька Л. О. Мовні засоби вираження наскрізного образу як елемента індивідуальної естетичної системи / Л. О. Ставицька // Семасіологія і словотвір : зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1989. – С.98–102.
8. Бидерманн Г. Энциклопедия символов / Г. Бидерманн. – М. : Республика, 1996. – 334 с.
9. Buck P. S. Pavilion of Women / P.S. Buck. – Wakefield, Rhode Island; London: Moyer Bell. – 1999. – 318 с.
10. Bruce-Mitford M. Signs & Symbols: An Illustrated Guide to Their Origins and Meanings / M. Bruce-Mitford – London : Dorling Kindersley Ltd, 2008. – 352 p.
11. Cirlot J. E. A Dictionary of Symbols / J.E. Cirlot. – London: Routledge & Kegan Paul Ltd, 2001. – 528 p.
12. Eberhard W. A Dictionary of Chinese Symbols / W. Eberhard. – London: Routledge & Kegan Paul Ltd, 1986. – 332 с.
13. The World Book Encyclopedia (International) – USA : World Book, Inc. 1994. – V. 3; V. 12; V. 18; V.19.

REFERENCES

1. Kukhareno V. A. Text Interpretation / V. A. Kukhareno – Vinnytsia: Nova knyga, 2004. – 261 p.
2. Kaganovska O.M. Textual Concepts of Literary Prose: Cognitive and Communicative Dynamics (A Study of the mid-20-th Century French Novels): monograph / O.M. Kaganovska. – K. : Publishing centre KNLU. – 2002. – 292p.
3. Kaganovska O.M. Cognitive Aspect of the Problem of “Gradation” of Textual Concepts (A Study of the Modern French Prose) / O.M. Kaganovska // Visnyk ZNU. Philological sciences: Zaporizhzhya, 2000. – Issue 1. 2000. – P.55-63.
4. Krasnykh V.V. Virtual Reality or Real Virtuality? / V.V. Krasnykh. – Moscow: Dialogue-MGU, 1998. - 352 p.
5. Losev A.F. Sign, Symbol, Myth / A.F. Losev // Works on Philology. - Moscow: Moscow University Publ., 1982. - 480 p.
6. Losev A.F. Problem of a Symbol and Realistic Art. – 2nd prod. correc. — M: Art, 1995.
7. Stavyska L.O. Linguistic Means of Expressing Pervasive Image as an Element of the Individual Aesthetic System / L. O. Stavyska // Semasiology and Word-formation: coll.of scientific works. – K. : Scientific thought, 1989. – P.98–102.
8. Bidermann H. The Encyclopedia of Symbols / H. Bidermann – Moscow: Respublika Publ., 1996. – 333 p.

Symbolic field in the novel “Pavilion of Women” by Pearl Buck Ivasyuta O. B.

Abstract. The article deals with the functioning of symbols in the novel “Pavilion of Women” by Pearl Buck. The linguocognitive analysis is performed by way of constructing the nominative field of symbols. The nucleus of the symbolic field in the novel under investigation contains two opposed concepts OUTER–INNER. Symbols verbalizing the concepts are of the following types: ethnocultural and author’s individual ones. Within the field symbols appear to be interconnected semantically and by means of associative ties. Symbolic structure of the novel effectively conveys the inherent Chinese cultural component.

Keywords: *symbol, field modelling, symbolic field, cultural symbol, Chinese, concept.*

Символическое поле в романе Перл Бак «Женский павильон»

О. Б. Ивасюта

Аннотация. Статья посвящена изучению функционирования символики в романе Перл Бак «Женский павильон». В исследовании проведен анализ символов с позиций лингвокогнитивного подхода путем моделирования номинативного поля символов исследуемого романа П. Бак, которое основывается на семантико-ассоциативных связях. Ядро номинативного поля составляет антонимическая пара концептов OUTER–INNER. Внимание фокусируется на этнокультурных и авторских типах символов, вербализирующих концепты. Символическая структура произведения способствует эффективной реализации ингерентных китайских национально-специфических культурных компонентов.

Ключевые слова: *символ, полевое моделирование, поле символов, культурный символ, китайский, концепт.*